

GÜNÜMÜZ TATAR YAZARLARINDAN NEBİRE GIYMATDİNOVA

Yasemin ÖZCAN*

Özet

Sovyet döneminde doğmuş, ilk eserlerini vermiş ve hâlen yazarlığa devam eden Nebire Giymatdinova, bugün Tataristan'da ünü gittikçe artan ve çok okunan kadın yazarlardan biridir. Bu makaleyle, eserlerinin toplandığı on iki kitap sahibi, aynı zamanda Tataristan'da çıkan İdil dergisinin başyazarı olan, ele aldığı kalıcı temalar ve onları işleyiş tarzıyla halk arasında ün kazanan Nebire Giymatdinova'nın Türkiye'de tanınması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Nebire Giymatdinova, Tatar edebiyatı, Tatar Türkçesi.

Abstract

Nebire Giymatdinova was born in the time of the former Soviet Union and wrote her earlier works during that period. She still writes books today. The chief aim of this article is to introduce Nebire Giymatdinova, who is the writer of twelve books, the editor of İdil magazine in Tataristan and the writer who has become renowned in her own country with the themes she handles and her style, to the Turkish reader.

Key words: Nebire Giymatdinova, Tatar literature, Tatar Turkish.

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Doktora Öğrencisi

Nebire Gıymatdinova¹ (Nebire Minehmet kızı Gıymatdinova-Bikçurova), 20 Ekim 1956 yılında Tataristan Cumhuriyeti'nin Aksubay bölgesi Karasu köyünde doğar. 1971 yılında Karasu'da ortaokulu tamamlayınca İvanovo şehrine gidip Dokuma Fabrikası karşısındaki lisede “*yün eğirme*” bölümünde okur. 1973 yılında Kazan'a dönerek inşaat şirketlerinden birinde boyacı-sıvacı olarak çalışmaya başlar. İşinden ayrılmadan akşam okulunu tamamlayan N. Gıymatdinova, 1976-1981 yılları arasında Kazan Devlet Üniversitesi'nin gazetecilik bölümünde okur. Üniversiteyi tamamlayınca VLKCM'nin bölge komitesinde edebî toplulukların işlerini organize eden müdür olarak çalışır. Onun doğrudan yardımı ve şahsi çabası ile Tataristan'da 10'a yakın edebî topluluk kurulur.

Gazetecilik ve romantik edebiyatın nesir türünde yazılar yazan N. Gıymatdinova'nın ilk matbu hikâyeleri *Yıldızlı Kışta* “Yıldızlı Akşamda”, *Taışılı* “Sabah Güzeli”, 1974 yılında “*Azat Hatın*” (şimdiki Söyembike) ve “*İdél*” dergisinin sayfalarında yer bulmuştur. Daha sonra ülke gazete ve dergilerinde, gençlerin hayatlarını anlattığı bir grup hikâyesi ile *Kitme, Ulum* “Gitme, Oğlum” (1977) ve *Suv Hikeyeti* “Su Hikâyesi” (1978) isimli lirik *povestleri*² 1981 yılında ayrı baskılar hâlinde çıkar. Bugün o, hikâyeleri, *povestleri* ve anlatılarının toplandığı on iki kitabın yazarıdır.

Yazarın eserleri, edebiyat eleştirmenlerine göre orijinal yazma stiline, başarılı tasvirlerle sahiptir. Aynı zamanda, okuyucu için ilgi çekici olay örgüleri üzerinden toplum, insanlık ve millet için mühim meseleleri dile getirmesi ile de dikkate değerdir. İlk eserlerinden bugüne kadar, insanlık için en huzursuzluk verici temalardan biri olan insanın bizzat kendisi ile tabiat arasındaki armoninin bozulduğu meselesini ele almış; insanların tabiatından uzaklaşması ile toplumda kötülüğün arttığını, insanların birbirlerinin kaderine hükmetme hakkını kendilerinde gördüğünü ve ahlaki-ruhi bütünlüğün bozulduğunu eserlerinde vurgulamıştır. Sanat açısından derin, hayatın içinden ibretli karakterlerin yer aldığı eserleri, yazarın fikrî eğilimini ve orijinal edebî hünerini ispatlar. Yazarın eserleri okuyucular arasında da büyük ilgi görmüş, eserleri hakkında üniversitelerde mezuniyet tezleri yazılmıştır. 2001 yılında yazarın “*Kitem Dime*” adlı felsefi-psikolojik *povesti* televizyonda dizi filme uyarlanmış, “*Sevile*” *povesti* ise Tatar ve Başkurt tiyatrolarında sahnelenmiştir.

N. Gıymatdinova, “*Kırgıy*” (Yabanî-1996) ve “*Ak Torna Kargısı*” (Ak Turna Laneti-1997) adlı hikâye ve *povestleri* ile İdil dergisinde basılan

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Özcan, Yasemin, “*Nebire Gıymatdinova'nın Hikâyeleri ve Hikâyelerdeki Eğitimle İlgili Unsurlar*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007

² *Povest*, hikâyeden uzun, romandan kısa edebî bir türdür (bk. TTAS, s.524). Uzun hikâye denilebilir.

toplu hikâyeleriyle [“**Bülek**” (Hediye), “**Süret**”, (Suret), “**Zenger Çeçek**” (Peygamber Çiçeği), “**Şeher Hatını**” (Şehir Hatunu) vb.] 2001 yılında Tataristan Yazarlar Birliğinin **Fatih Hösni** ödülüne layık görülmüştür. Kendisi, 1981 yılından beri Tataristan Yazarlar Birliğinin ve “P.E.N. Kulüp” topluluğunun üyesidir.

1989 yılının Temmuzunda Tatarca “**İdil**” dergisi³ çıkmaya başladığından beri bu derginin yazarlığını yapan N. Gıymatdinova, 2006 yılının Mart ayından beri de derginin başyazarıdır. Gündemdeki konularla ilgili siyasî sosyal ve ahlaki meseleleri ele alan yazar bu dergide dile getirdiği derin muhtevalı yazılarıyla Tataristan gazetecilerinin “**Billur Kalem-2002**” yarışmasında “**Gazetecilikte Otorite İsim**” unvanına layık görülmüştür.

Tataristan Cumhuriyeti’nin ün kazanmış medeniyet hizmetkârı Nebire Gıymatdinova, Alsu ve Çulpan adlarında iki kız çocuk annesidir.

Basılmış Kitapları:

1. Su Hikayeté (Su Hikâyesi, hikâyeler ve *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1981)

2. Bérdenbérém (Biriciğim, hikâyeler ve *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1983)

3. Talpınuv (Kanat Çırpma, hikâyeler ve *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1986)

4. Çeréldék⁴ (hikâyeler, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1987)

5. Ut Kübelegé (Ateş Kelebeği, *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1990)

6. Sihércé (Büyücü, hikâyeler ve *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1993)

7. Kırgıy (Yabanî, *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1996)

8. Ak Torna Kargışı (Ak Turna Laneti, *povestler*, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 1997)

9. Seville (*povestler*, hikâyeler, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 2001)

10. İkébézge de Avır (İkimize de Ağır, *povestler*, hikâyeler, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 2002)

³ “İdel” dergisi ayda bir defa Tatarca ve Rusça olarak basılır. Dergide tarih, edebiyat, şiir, gençlerin problemleri, din, ahlak, spor, sanat, köy hayatı gibi konulara yer verilir.

⁴ İnce bir ses ile bağırın kimse; martı sesi.

11. Parlı Yalgız (İkili Yalnız, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 2004)

12. Bir Tamçı Yaratuv (Bir Damla Sevme, Kazan Tatar Kitap Neşriyatı, 2006)

***

Nebire Gıymatdinova, yukarıda biyografisinde⁵ de belirtildiği gibi Tatar köylerinden, daha çok Mişer Tatarlarının yaşadığı Karasu'da 1956 yılında dünyaya gelmiştir. Bu yıllarda Stalin dönemindeki baskılar yüzünden Tatarlar devrim öncesi yazarların hemen hepsini kaybetmiş, edebiyat ve tiyatro ani bir gerileme içine girmişti. Ancak Stalin'in ölümünden sonraki göreceli liberal atmosfer Tatar edebiyatını ve millî hayatını önemli sayılabilecek ölçüde canlandırdı. Tatar edebî mirasına ait eserlerden birçoğunun yeniden basılmasına izin verilmesi sadece Tatar edebiyatı için değil, millî eğitim ve kültür hayatı için de çok büyük önem taşıyordu. Tutuklanan ve suçlu bulunan Tatar yazarlarının çoğu aklandı ve eserlerinden pek çoğu yeniden basıldı. Böylece Tatar edebiyatı eski enerji ve heyecanını büyük ölçüde kazanarak önemli bir canlanma göstermiştir. (TFA 2001: 10) 1960'larda başlayan ve 1970'lerde Tatarların kendini arama çabası şeklinde gelişen bu canlanma ortamında Nebire Gıymatdinova, ilk eserlerini vermiştir. Ancak yazar siyasi gelişmeler, siyasi temalar ve Sovyet dönemi ideolojilerini edebiyat eserlerinde ele almamaya özen göstermiştir. O, daha çok insanın iç dünyasına yönelmiş, sosyal ve ahlaki meselelere değinmeyi tercih etmiş, kendi deyimiyle hep kalıcı temalar peşinde koşmuştur. Öte yandan 60'lı yılların başında oluşan bu özgürlük ortamı elbette sınırlıydı. Nebire Gıymatdinova'yla yaptığımız mülakatta, yazarın eserlerini verdiği ilk yıllarda, partinin ülke komitesi tarafından bazı yazarlara verilen siparişlerin (*zakaz*) kendisine verilmediği öğrenilmiştir. Yazar bu *zakazların* kendisine verilmemesinin nedenini, eserlerinin sisteme doğru gelmemesine bağlıyor ve ekliyor: "*Beni daha çok insanların iç dünyası, iç güzelliği, örf-âdetler, millî değerler, nine-dedeleri iyileştirme usulleri ilgilendiriyor.*"

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren gelişen siyasi yönelişler neticesinde edebiyatta parti baskısı ve kontrolü azalmaya başlar. SSCB dağıldıktan sonra ise nihayet edebiyata kendi kanunları içinde yaşama yolu açılır. Bu tarihten itibaren Tatar edebiyatı da yetmiş yıldan fazla mecburitten sonra yeniden gerçek anlamda millî edebiyata dönüşür. (TFA 2001: 11) İşte Nebire Gıymatdinova bu dönemde Tatar edebiyatı içindeki yerini alır.

⁵ Yazarın biyografisi Reis Davutov'un *Balaçak Edipleré* (Bibliyografik Bélşmelék İkençé Kitap) isimli eserinden aktarılmıştır. Yazarın kendisinden de bu konuda yardım alınmıştır.

Yazarın doğduğu ve ilk eserlerini verdiği 1960'lardan 80'lerin sonuna kadar gelişen sınırlı özgürlük ortamında, Tatar millî hareketinin yükseliş sürecinin, Tatar dili, edebiyatı, tarihi ve kültürü araştırmalarına olumlu yansımaları dikkate değerdir. Ancak 1990'ların sonundan itibaren hızlanan sistemli kısıtlama faaliyetleriyle 1991 ve 1992 yıllarında Rusya'nın istemeyerek tanımak zorunda kaldığı geniş hakları tekrar almak çabasında olduğu görülüyor. Tüm bunlara rağmen bugün Tataristan'da onlarca süreli yayın ve gazeteyle matbuatın gelişmekte olduğunu, her yıl Tatarca olarak basılan kitap sayısının arttığını ve Tatar aydınlarının geçmişlerini aydınlatmak konusunda ısrarla çalıştıklarını söylemek mümkün. Tatar Türkleri, tarih boyunca Rus devletinin bütün gayretlerine rağmen asimile olmamış, Sovyet ve Rus idareleri döneminde millî kimliklerini en azından, dil ve edebiyat alanında korumuşlardır. Bugün de aynı çaba sürmektedir.

Sonuç itibariyle; 1917 İhtilali'nden sonra Sovyet ideolojisine bağlı olarak gelişen Tatar edebiyatı birçok eksikliğe rağmen XXI. yüzyıla zengin bir miras bırakmıştır. Geçmişteki zengin edebî geleneklerini koruyup zamana uyum sağlayan ve geleceğe umutla bakan Tatar edebiyatı bugün de gelişmekte ve derin içerikli eserlerle zenginleşmektedir. (Zaripova-Çetin 2007: 151) Tatar edebiyatının günümüzdeki temsilcilerinden biri olan Nebire Gıymatdinova da ahlakî meseleler, toplum ve insan kaderi, kuşaklar arası bağlar, doğduğu yere, ana diline sevgi, vicdani temizlik, insana sadakat, yapılmış günahlara pişmanlık gibi daima kalıcı temalar peşinde koşan biri olarak bugün yazarlık serüvenini devam ettirmektedir.

***

Yazarın Kaleminden

Kendim Hakkında⁶

Ben sıklıkla hayalimde çocukluk yıllarıma dönerim. Kendimin nasıl döndüğünü de görürüm. Ayaklarım yere değmez, kanatlanıp uçarak dönerim. Arkadan ise bir sıkıntı uğurlar. Bunu sözle anlatmak da olmuyor. Sen ne kadar çok geçmişini dolaşsan da orda kalamıyorsun, geri, bugünkü hâline dönüyorsun... Orada çocukluğum yuvarlana yuvarlana bele kadar ot biten Batma çayırında oynar, zıplayıp Sölçe Nehri'ne dalar, oğlanlar ile yarışarak balık tutar, emekleye-çıkı dağı saran yer çileği toplar, geniş ormanlarda şaşırıp yol arar ve yorulup meşe ağacının dibinde uykuya dalar... O da yetmez onu ısırgana iterler, çilli kız bağırarak ağlar. Yaramaz çocuk zaman zaman topallasa

⁶ Davutov, R., age, s.103-104 (akt. Yasemin Özcan)

da yürüyor. Çünkü o yalın ayaklı, onun tabanını ya cam keser, ya iri bir demir yaralar. Yarayı doktora göstermek yok, kendi düzeler...

Akşamları ben, çocukluğumu, Zeynep ninelerin kapısı dibinde geçirim. Ağız kirlenmiş, dişler batmış, Zeynep ninenin bahçesinde kuş kirazı yemişiz ve yüce gönüllü ihtiyarı dinlemek için tabureye dizilmişiz. Nine bize cennetten bahsediyor. “Evlatlarım, cennete girmek için pek çok güzel iş yapmak gerek”, der. E güzel iş ne acaba? Biz bunu şimdi anlıyoruz: Kötülük yapma, büyüklerini say, anne-babayı üzme, yaşlılara yardımcı ol...

Büyüdüğümüzde bu kuralları bozmadık sanırım. Ayrıca yardıma muhtaç hasta nine-dedelere yardım ediyorduk. Çeşme suyunu en önce onlara taşıdık. Patates ekmek, çöp atmak da bizim vazifemiz sayılıyordu. Kışın fırtınalı günlerde ayağı ağrıyan bir dedeyi kızağa oturtup cuma namazına camiye götürdüğümüzü bugün dahi hatırlıyorum.

...Sıklıkla hayallerimde çocukluk yıllarıma dönüyorum. Hem hüznü, hem huzurlu...

Kaynakça ve Kısaltmalar

Davutov, R. (2004), *Balaçak Edipleré (Biobibliografik Béléşmelék İkençé Kitap)*, Kazan: Megarif Neşriyatı, s.99-105.

“Gıymetdineva” maddesi (2002), *Tatar Entsiklopediye Süzlégé*, Tatar Entsiklopediyesé İnstitutı, Kazan.

“Nebire Gıymatdinova” maddesi (2001), *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, C.:19, Tatar Edebiyatı 3, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s.471-476.

Tatarstan Fenner Akademiyesé, *Tatar Edebiyatı Tarihi* (2001): Altı Tomda: 6 Tom: 60-90 Yıllar Edebiyatı, Kazan: “Rannur” Neşriyatı, 544 s.

Tatar Télénéñ Añlatmalı Süzlégé (1977), III cilt, Kazan.

Özcan, Y., *Nebire Gıymatdinova'nın Hikâyeleri ve Hikâyelerdeki Eğitimle İlgili Unsurlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007, 340 s.

Zaripova-Çetin, Ç., Tatar Edebiyatının Gelişimi, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:9, 2007, s.138-151.

age: Adı geçen eser

akt.: Aktaran

bk.: Bakınız

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliđi

TFA: Tataristan Fenner Akademisi

TTAS: Tatar T l n n Añlatmalı S zl g 